

tore plura, et certiora pœnitentiæ signa exigere? Et hic tamen veniam non meruit, sicut dicit Scriptura: *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus* (1), quia nimirum ejus pœnitentia ex metu mortis procedens sincera non fuit. Quis hæc considerans non contremiscit? Quis inter tot difficultates, et discrimina certam sibi salutem audebit polliceri? Quis non trepidabit, nesciens an amore vel odio dignus sit? Quia igitur pauci sunt electi, et fortassis multò pauciores quàm putamus, à multitudine recedendum est, et cum paucis sanctis, electis, et innocentibus vivendum, ut quisque possit vitâ peractâ, testimonium sibi perhibente conscientia, justo judici Deo dicere: redde mihi mercedem quam promisisti, quia feci quod jussisti.

(1) II. Mach., ix, 13.

MANUDUCTIO

AD COELUM,

MEDULLAM CONTINENS SANCTORUM PATRUM,
ET VETERUM PHILOSOPHORUM,

AUCTORE

D. JOANNE BONA,

S. Romanæ Ecclesiæ tit. S. Bernardi ad Thermas Presbytero
Cardinali, Ordinis Cisterciensis.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

Duo sunt, quæ in vestibulo hujus libelli me tecum præfari oportet, Lector benevole. Nam primitus vereor, ne me aliqui impudentiæ et temeritatis accusent. Quomodo enim, inquit, ad Cælum homines manu-ducere præsumis, ipse prorsus terræ affixus? Aut quâ fiducia describere virtutem aggredieris, cui præstandæ idoneus non es? Deinde, quid novi hâc tuâ nobis lucubratione profers? Rem antiquam, ab innumeris penè Scriptoribus doctè et eleganter pertractatam, fastidiosa et rudi repetitione recantas: opesque alienas, tanquam tuas, superbo mendacio ostentas.

Hæ sunt voces, quibus convellere studium meum nonnulli forsitan conabuntur. Sed primum me excusabo prudentis illius dicto; quia

— *fungor vice cotis, acutum*

Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi;

et, ut alterius Sapientis verba usurpem: *Non sum tam improbus, ut curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum colloquor; remedia communico. Sic itaque me audi, tanquam tecum loquar: in secretum te meum admitto. Discentem discipulum, et meipsum erudientem, non docentem magistrum, hic me profiteor: nam mutuò ista fiunt; et dum docent homines, discunt.*

Quod autem secundo loco objectum est, non aliter diluere possum, quàm ingenuè fatendo, pauca hic de meo, pleraque aliena esse. Congessi huc plurima, vel quæ propria didicî experientia, vel quæ mihi profutura intellexi, dum Sanctorum Patrum, et veterum Philosophorum scripta percurrerem. Sed, apum more, varia libamenta in unum saporem confudi, quædam admiscens propriis Auctorum verbis, quædam meo stylo : quem facilem esse volui, et sine fuco ; quia facere hic doceo, non dicere. Habes hic igitur omnium moralium institutionum, quas ad benè beatèque vivendum Sancti Patres tradiderunt, compendium quoddam, et breviarum : habes Senecæ, Epiceteti, Antonini, aliorumque Sapientum, placita meliora. Placuit autem salutare admonitiones, quas efficaces esse in meis malis expertus sum ; omissâ locorum citatione è quibus eruuntur, breviter indicare : remedia enim hæc animæ sunt, non ingenii lenocinia : nec delectare hic intendo, sed prodesse. Non quærit æger, quis potionem miscuerit ; vel unde pharmaca accepta sint, dummodò sanent. Multa omisi, quæ dicere poteram ; multa, quæ subtiliùs explicare. Magis enim prodest, pauca præcepta sapientiæ tenere, quæ in promptu semper et usu sint, quàm multa discere et illa ad manum non habere. Multum didicit, qui scit quantum saluti satis est. Faxit Deus, ut hic meus qualiscunque labor omnibus plurimùm prosit ; sed mihi præcipuè, ne dicta mea factis deficientibus erubescant.

ANGELO MEO TUTELARI.

S.

Magne poli Princeps cœlestis Nuntius aulae,
 O custos animæ præsidiumque meae,
 Accipe, sed facilis, rudiori inclusa libello,
 Quæ tibi dat pauper munera parva cliens.
 Non sunt ista quidem cœlesti Principe digna,
 Quæ cultu, et venâ divitiore carent.
 Sed quod ab Auctoris nequeunt sperare nitore,
 Hoc res atque scopus, Religioque dabunt.
 Dogmata nam veterum sunt hic inclusa Sophorum (1),
 Ad cælum tutam queis docuere viam.
 Huc feror, huc adsis, trepidique ad sidera gressum
 Dirige, ut ad Superos, te comitante, ferar.
 Te mihi, cum primùm prodivi lucis in auram,
 Tutorem summus jussit adesse Pater.
 Cum reptabam infans, cum matris ab ubere pendens
 Conabar blæso promere verba sono,
 Per te millena evasi discrimina, per te
 Lingua suo potuit reddere verba sono.
 Cumque vigens primo fervore ignesceret ætas,
 Sensi te flammæ extenuasse meas.
 Te duce, confregi scelerata cupidinis arma,
 Nec Stygis innumeri me latuere doli.
 Te duce fallacis contempsî gaudia mundi,
 Carnis delicias, illecebrasque soli.
 Auspiciis nunc docta tuis mens pergit in altum,
 Istaque sidereum pagina pandit iter.

(1) Scilicet SS. Patrum.

Hinc mores mutare homines, hinc temnere terram,

Hinc facili discent currere ad astra viâ.

Hæc vita est : huc justorum sapientia tendit,

Qui didicere satis, si didicere mori.

Multa legant alii, scribantque volumina ; nullus

Plura docere liber, vel meliora potest.

Humilis cliens et servus,

JOANNES BONA.

MANUDUCTIO

AD COELUM,

MEDULLAM CONTINENS SANCTORUM PATRUM,
ET VETERUM PHILOSOPHORUM.

CAPUT I.

DE FINE ULTIMO HOMINIS. QUAM MALUM SIT, AB EO DEFLECTERE. QUIBUS MEDIIS, ET QUO ORDINE AD IPSUM Perveniat.

1. Ad Cœlum te manuducere propositum mihi est, quicumque hæc legis ; ad illud, scilicet, bonum, quo adepti, nihil possis ulterius desiderare. Hic est scopus, hæc meta, ad quam omnium vota naturali propensione suspirant. Omnes beati esse volunt. Sed ob culpam primi parentis plerique obcæcati, relicto vero, et summo bono, ad falsa et fucata quærenda se inutiliter applicaverunt. Et hi quidem ; summum bonum existimantes, nullâ re indigere ; divitiis hoc nomen imponunt. Alii, summum bonum in summa potentia constituentes, vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere. Quidam vero usque ad sordida descendentes, felicissimum putant,

voluptatibus diffluere, qui summi boni possessionem carne, et gulâ metiuntur. Tanta apud istos beatitudinis vilitas est. Sic laborantes sine fructu, ac veluti errantes in labyrintho, quò velocius ad bonum properant, eò longius abscedunt : ideo infelices, quia suam non agnoscunt infelicitatem.

2. Hæc res est, quæ magnis te malis involvit, miserabilis homo, quòd beatè quidem vivere, et beatè mori desideras; sed ad videndum, quid sit beatitudo, et quomodò ad eam perveniatur, stultus et cæcus es, devio errore per varios anfractus incedens. Quicquid agis, quicquid cupis, quicquid moliris, contra te est. Non enim respicis illud bonum immensum, in quo sistere debet voluntas tua; quia ultra summum non est locus : sed vagaris sine proposito, instar formicarum per arbusta repentium, quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. Deus omnium conditor è nihilo te creavit, ut ipsum solum ames; ipsi soli servias totâ mente, toto affectu. Sicut necessarium est illum esse, ita et esse ultimum finem. Serio cogita, quantam tuæ vitæ partem illi tribuas, cui te totum impendere debes. Errant studia et consilia tua, si ad ipsum non diriguntur. Sicut finis vitæ tuæ locus est, quò tendis; quò cum perveneris, quiesces : sic finis vitæ tuæ Deus est, ad quem referre debes quicquid cogitas, quicquid loqueris, quicquid agis, donec ipso adepto omnia vota compleantur. Ad æternum ducit interitum, quicquid ab ultimo fine abducit.

3. Quemadmodum in navigatione subducto navigio si aquatum exieris, obiter in littore aut cochleam colliges, aut bulbum; animo autem in navim

semper intento sollicitus eris, ne gubernator vocet : ac tunc relictis omnibus ad navim properabis : sic tibi in vita agendum est. Mente semper in Deum fixâ, ita rebus externis utere, ut cordi minimè inhæreant, nec te à proposito fine dimoveant. Serviant illæ tibi, ut tu servias Deo. Alioquin à divina deficiens unitate, ad plura non necessaria dispergeris; totque colis idola quot sunt creaturæ, quas inordinato affectu prosequeris. Hi sunt Dii tui, quibus non bovem, non hircum, sed te ipsum, tuamque salutem turpi sacrilegio immolas. Non patitur lex amoris quidpiam cum Deo amari, nisi in Deo et propter Deum. Summa perditio est, à summo bono deflectere, et converti ad creaturas.

4. Quod Princeps Medicorum de impuris corporibus ait; quò magis alantur, eò amplius lædi; id etiam de animis dicendum est. Nam qui à prava consuetudine ad meliorem statum transire incipiunt, malæ vitæ venenum prius evomere debent; ac tum, animo expurgato, solida virtutum percipere alimenta. Ipsa autem purgatio sic perficienda est, ut quotquot admisisti peccata expiantur, tum omnis ergâ illa affectus exuatur : vitiosi habitus eradicentur : malæ propensiones, et appetitus immoderati sub rationis imperio coercerentur; caro castigetur : quæ corpori sunt necessaria, ad justum moderamen redigantur : frænum linguæ ac sensibus imponatur : quæcumque ad arcem virtutis properanti moram injicere possunt, penitus exterminentur. Quid trepidas, viamque tibi ad beatitudinem difficilem fingis? Tu te ipsum facere beatum potes, eo vires suppeditante, quin principium tuum, et finis est. A te autem de-

bes exire, ut ad eum pervenias. Eò vicinior illi fies, quo à te ipso remotior fueris.

5. Proponendum est itaque primò, quid appetas, quò properes : tum, via circumspicienda, quâ summum illud bonum adipiscaris, intellecturus in ipso itinere, quantum quotidie proficias. Perlustra sedulò conscientiam tuam, et caligantes oculos aperiens, solerter adverte qualis debeas esse, dum alius fieri potes. Serò fraudem agnosces, cum vitare nequibus. Disce, quo remedio cupiditatum mansuescat insania, quo fræno timorum sævitia compescatur. Disce terrena despiciere, et ab his spontè discede, quæ diu tecum esse non possunt. Omnia relinque antequàm relinquaris, ut cum venerit mors, nihil in te reperiat, quod possit abolere. Curam autem præcipuam animæ impende; ut quæ excellentiâ prior est, non sit cultu posterior. *Quid enim prodest homini si mundum universum lucratur, animæ verò suæ detrimentum patiatur* (1)? Nullum est lucrum, ubi salutis est damnum.

CAPUT II.

CUPIENTI BENÈ VIVERE, MORUM INSTRUCTOR ELIGENDUS EST.
QUALIS HIC ESSE DEBEAT. OFFICIA DISCIPULI.

1. Nihil magis necessarium incipienti servire Deo, quàm ut se regi, et institui ab optimo præceptore sinat. Quis enim iter ignotum sine duce aggrediat? Quis difficillimam artem ediscat sine magistro?

(1) Matthi, XVI, 26.

Paucos numerabis, qui seipsos protulerint, qui sine ullius adjutorio ad virtutem exierint. Quid universim fieri oporteat, et mandari absentibus potest, et posteris scribi. Quando autem, et quemadmodum quidpiam fieri debeat, ex longinquo nemo suadebit : cum rebus ipsis deliberandum est. Non potest Medicus per epistolam cibi aut pharmaci tempus præscribere : vena tangenda est. Ita etiam in curandis animi morbis quædam sunt, quæ non nisi à præsentè monstrantur. Paulus futurus Doctor gentium, postquam conversus à Christo fuit, missus est ad Ananiam, ut ab eo disceret viam vitæ. Durum et laboriosum negotium aggressus es, malignitatem naturæ vincere, cum spiritualibus nequitiiis collectari, et ad virtutem te ipsum perducere, inter tot obstantia et impediencia. Quare aliquem invocare oportet, qui manum porrigat adjutricem, qui ostendat pericula, insidias detegat, et in ancipiti pugna instruat ad victoriam. Sed dicis mihi : Quem invocabo? Virum fidelem et sapientem, qui velit et possit tibi prodesse : cujus reverearis occursum, non reformides : qui non castiget errantem, sed emendet : cujus vita plus oculis, quàm auribus probetur. Malè imperat, qui præcipit, et non facit.

2. Eum elige adjutorem, qui nemini aduletur, qui se vulgi congressibus non inferat, qui nec divitum convivium, nec Principum ædes frequentet, qui tale aliquid habeat in vita, quale argentarius in pecunia; qui possit dicere, Affer quamvis drachmam, ego eam discernam; affer quamvis affectionem, ego eam dijudicabo : qui, tanquam probatus medicus, internas ægritudines dignoscat, qui apta præ-

cribat remedia ad omnes animi morbos depellendos. Talis sit, qui subtili examine omnium spirituum instinctus discernere, inter virtutes et vitia discrimen ponere, omnium moribus servire sciat; qui omnes recessus et secreta mentis tuæ solerti consideratione perscrutetur: qui ab omni vitioso affectu immunis, lucro dumtaxat spirituali intentus sit: qui in spiritu lenitatis errantem doceat atque alliciat: qui omnes diaboli versutias et stratagemata detegere, et eludere didicerit: cui denique non erubescas omnia mala tua pandere, omnia pectoris penetralia reserare. Pars magna felicitatis tuæ erit talem posse reperire.

3. Cum eo libenter sermonem habeas quidquid pravæ propensionis, quidquid morbosæ qualitatis in te est, quidquid delinquis, quidquid etiam boni facis, quidquid cælitus immissum tibi existimas, prudenti ejus discussioni committe. Sæpè illum deprecare, ut, si quem tibi notaverit turbulentum inhærere affectum, indicare ne gravetur; idque frequenter faciat, nec redarguendi verecundiâ impeditus vitia tua dissimulet. Quod si negaverit se aliquid in te deprehendere censurâ dignum, ne te protinus credas inculpabilem evasisse. Tacet enim, aut timens odium tuum, aut desperans emendationem. Tunc verò urge, et insta vehementiùs, et factis ostende, quantum proficere cupias. Incipe vitia apud illum deponere, ad ejus præscriptum mores exigere. Gaude fieri ab eo convitium tuæ pravitati, semperque ab ipso vel sanior redeas, vel sanabilior. Inter tot mala aliquid est, velle sanari.

4. Hæc sunt docentis et discentis mutua officia :

ut ille prodesse velit, hic proficere. Ne ille prosit, vix quidpiam impedit, nisi discipuli refractarium ingenium, doctrinæ impatiens, et curationis incapax. Quidam enim innixi prudentiæ suæ alterius sequi ducatum detrectant. Hæc omnia, inquit, quæ tu doces jam scio. Quid prodest aperta monstrare? plurimum. Interdum enim scis, et non attendis. Non docet admonitio, sed excitat memoriam, nec patitur elabi. Sæpè animus etiam aperta dissimulat: ingerenda itaque illi rerum notissimarum notitia. Nam virtus erigitur cum tacta est, et impulsiva. Alios retrahit malus pudor, vitium puerile, et viro indignum. Alii quasi phrenetici, pertinaci silentio mala intus premunt, et Medico curationi intento indignantur. Suadet nimirum hanc noxiam taciturnitatem tartareus hostis, sperans perniciem afferre, quamdiu latet. Et corporis quidem ulcera, tametsi pudibunda, omnium oculis exponere, ut curentur, non erubescis; animæ verò carcinomata studiosè tegis, ac si ea celare tollere sit; cum vix tamen fieri possit, quin vel te repugnante ipsa se prodant. Qui vulnus tegit, nunquam sanabitur.

5. Numquid Medicus injuriam tibi facit, si tuum tibi morbum demonstrat, si periclitanti dicit: Male habes, febricitas; hodie tibi abstinendum à cibo est, hodie aqua potanda? Imò pro beneficio laudatur, gratiæ ei aguntur, et referuntur. Si quis autem dixerit: Appetitiones tuæ æstuant, opiniones vanæ sunt, affectus immoderati; protinus exclamas: O facinus ferro et sanguine vindicandum! ô contumeliam nullo modo ferendam! Infelix! Quid tibi damni aut mali infert tuæ salutis studiosus monitor

et instructor? Id scilicet, quod speculum deformi. Te talem tibi ostendit, qualis es. Corrige ergò quod ille arguit; compone mores, ablue sordes. Facile potes, si volueris omnium te oculis irreprehensibilem exhibere.

CAPUT III.

DE PURGATIONE A PECCATIS. EXUENDUS ERGA ILLA AFFECTUS, ET VITIA EXTIRPANDA. NULLUM EFFICACIUS VITIORUM REMEDIUM, QUAM MORTIS, ET ÆTERNITATIS CONSIDERATIO.

4. Ab ultimo fine deviat homo, cum peccatum committit, quod est omnium malorum caussa. Ab hoc semine nascitur quidquid cruciat: hoc veneno totus Orbis inficitur. Latet illud, dum sit, sed cum patratum fuerit, tunc intelliges quam malum sit. Fuere, qui mortuorum corpora vivis jungerent, ut foetore torquerentur. Similis est in peccantes animadversio: alligatum est eis supplicium; non inveniunt quò evadant. Nisi aliquid patiaris, ne malum facias; plurimum patieris, quia fecisti. Vix concipitur prava actio, et jam puerpera est suæ poenæ. Indè nata mors est, hinc succensa gehenna. Ab omnibus itaque flagitiis expianda conscientia, dolore, confessione, et satisfactione. Nec graviora dumtaxat evitanda, sed minima quæque et leviora; quæ tametsi mortem non afferant, vires tamen sensim dissolvunt, et ad mortiferam labem disponunt. Quid autem interest ad naufragium, utrùm navis uno fluctu operiatur: an gut-

tatim subrepens aqua, et per incuriam spreta, ipsam impleat et submergat! Tantò majorem maculam ista inferunt moribus, quantò facilius poterant evitari. Quò hostis debilior est, eò gravior tibi ignominia erit, si ab illo vincaris.

2. Nunquam virtutes animo inserere poteris, et te in pristinum libertatis statum asserere, nisi exuas omnem affectum erga peccata, quantumvis minima; ne corpore in deserto, animo sis in Ægypto. Malè tecum agitur, si post dimissam injuriam, post relictos turpes amores, adhuc malignis colloctionibus præstas auditum, adhuc terrenâ specie delectaris. Vitia autem et pravi habitus, qui deletâ culpâ in te remanent, tanquam pessima peccati sordes, radicitus extirpari debent. Si solos ramos præcideris, servata radix emerget, et novi ex ea succrescent ramusculi iniquitatis. Dicis, te velle vitia excindere. Falsum est: non enim claudis vitii ostium, sed opponis. Dicis, te offendi turpitudine vitæ tuæ. Hoc credo: quis enim non offenditur? Homines mali vitia sua oderunt simul et amant, atque etiam, dum perpetrant, detestantur. Quid prodest verbis mala rejicere, factis amplecti? Nemo est tam profligatæ conscientiæ, cui aliquando vitia sua nauseam non faciant: sed citò cum illis in gratiam redeunt. Qui autem verè conversus ad Deum est, ponit securim ad radicem, et ipsas minutissimas vitiorum fibras eradicat. Tum memor fragilitatis suæ omnes peccandi occasiones studiosissimè vitat: et ad quodlibet malæ rei objectum timore concussus resilit, et exhorrescit.

3. Quid frustrâ tergiversaris, et præcipienti Deo

vitiorum exterminationem, opponis naturæ infirmitatem? Nemo magis virium tuarum mensuram novit, quam qui ipsas largitus est. Quare ergo non statim obtemperas, cum non commodum quærat ubentis, sed tua utilitas? O cæcam et sceleratam temeritatem! Servili nequitiâ in os Domini reclamare audes, et dicere, durum esse quod ille jubet; ac si mandata tibi imposuerit, quæ ferre non possis: ut videatur præcipiendo non tam salutem tuam quæsisisse, quam pœnam. Hæc est nimirum humana perversitas, et malè de Deo mereri, et laborem sibi fingere in præcepto. Sed si volueris vires tuas experiri, videbis multò plura te posse, quam putabas. Non quia difficilis est lucta, non audes; sed quia non audes, difficilis illa videtur. Multa prius errori habita, usus vertit in risum. Incipe, nec teipsum contemnas. Non deserit Deus milites suos. Tantum virium habebis, quantum volueris.

4. Omnia vitia facile vinces, si omnem tibi diem supremum diluxisse credideris. Quid est quod te alligat terræ? Quia nunquam cogitas, citò ab ea exeundum esse. Transeunt quotidie præter oculos tuos elata cadavera, quæ mortalitatis oblitum respicere cogunt ad mortem. Tu autem in media strage morientium, nihil minus quam mortem cogitas: et cum nihil frequentius videas, nihil citius oblivisceris. Veniet tamen qui te relevet dies, et ex contubernio olidi ventris educat. Discutietur ista caligo, et tunc in tenebris te vixisse cognosces, cum lucem aspexeris. Produc si potes, ex tot elapsis annis vel unicum diem, integræ virtutis testem, qui non fuerit aliquâ labe pollutus. Desloruit rudior ætas inter talos

et nuces, inter ineptias et libidines adolescentia, inter scelera et flagitia præceptis juvenutis. Post omnes annos, qui à cunis ad canos defluerunt; nihil jam superest nisi dolor, et pravi fructus iniquitatis. Heu quales te apprehendent angustiae, cum præterita pudori erunt, formidini futura! Quid tunc proderunt divitiæ, tot partæ sudoribus, tot curis quæsitiæ? Quid carnis delitiæ, et probrosæ voluptates; quid inania dignitatum nomina; quid purpura, quid coronæ? O si daretur reverti ad crepundia, et telam de novo exordiri; quam meliori textu omnia concinnares! sed intempestiva, illo fatali momento, hæc vota erunt. Si vis tempore uti, nunc incipe: et ea desere, quæ tunc velles deseruisse. Minima res est, momentaneis renunciare, ut æterna consequaris.

5. Quære, si lubet, ex morituro, de anteacta vita quid sentiat? vix unum reperies, qui non longè diversam proferat de opibus, dignitatibus, mundique vanitatibus sententiam, quam vivens habuerit. Tunc res omnes æquiori lance pensantur, suisque momentis æstimantur. Et illis quidem sera sapientia in exitu est: tibi verò plurimum proderit, si ex alieno errore tuum corrigere didiceris. Potes nunc tutò navigare: quid exspectas tempestatem? Potes te, rebus integris, subducere calamitati: cur te reservas extremo periculo? Sera, dum mergeris, cautio est; sera prudentia, cum jam peristi. Tot maximi et sanctissimi viri, relictis omnibus impedimentis, cum sibi et mundo valedixissent hoc unum in extremam usque ætatem egerunt, ut vivere et mori scirent: plures tamen, nondum se scire professi, è vita

abierunt. Adeò difficile est, hanc artem ediscere. Tu autem in senectutem sana differs consilia; et indè vitam vis inchoare, quò pauci perdixerunt? Stultitia magna est, tunc vivere incipere, cùm desinendum est.

6. Quò te projecis, incautus homo! sic credis, et sic vivis; umbræ transitus est tempus tuum; punctum, vita tua, et si quid minus puncto esse potest. Vix natus, desinis esse. Siste vel unum diem; horam dumtaxat ne float inhihe, brevem moram tempori pone. Frustrà conaris: nam te secum citius abripiet; quàm ut desinat velocissimè fluere, in tuum rerumque omnium exitium. Et huic morento æternitatem postponis, quæ finem non habet? ò stultitiam, ò cæcitatem! Corpori perituro non cessas quæ ad ipsum pertinent comparare, et non est finis acquisitionis tuæ: animæ verò quæ nunquam moritur, nulla provides bona in futurum, ac si tua non foret? languet corpus; omne discrimen subire paratus es, ut sanetur: languet anima; et negligis, et non sentis? Quando dictum est tibi: naviga, ne moriaris, et distulisti? Sume amarissimum pharmacum; et recusasti? Levia Deus jubet, ut vivas in æternum, et non vis obedire? Si tibi l's foret, omnis cogitatio tua, omnis sermocinatio circa illam occuparetur; nec subsidia parare cessares, ut pro iudices sententiam ferrent: extremo autem iudicio imminente, è quo pendet æternitas, rides, nugaris, peccas, in æternum periturus? Ah! desine tandem insanire; et à vitiis entergens, sic forma quotidie animum, tamquam ad extremum ventum sit. Vera philosophia hæc est, quàm maximè fieri

potest, hanc animam è corpore educere, et separare.

7. Hoc sit negotium tuum, hoc otium; hic labor, hæc quies, subducere te tempori, et immergere æternitati. Fixum semper et immobile stat, quod in jura transiit æternitatis. Avarus epulo aquæ stillam post tot sæcula adhuc petit; perpetuo mugitu frustra rogabit. Æternitas est duratio semper præsens, nunquam sine suspirio, et horrore nominanda: est rota quæ semper volvitur: est juge, interminatam, semperque inchoans principium. Seria ejus cogitatio mundi delitiis miscet absynthia; lethaliq; more attonitos homines, ac veluti sideratos, dejecit. Hæc animam rebellem domat, et curis inanibus indormiscentem excitat ad virtutem: hæc famem, et sitim condit: hæc omnem laborem facilem, jucundum omnem dolorem, omnem pœnam suavem, et brevem esse persuadet. Impleantur numericis notis ingentia cœli spatia, quacunque in immensum protenduntur. Quis præter Deum poterit hanc propemodum infinitam numerorum seriem exprimere? Hi tamen numeri innumerabiles nec initium quidem æternitatis sunt. Tot anni, tot sæcula labantur, quot sunt in illis unitates; nondum aliquid de æternitate decessit. Nondum pervenerunt ad desperatissimæ æternitatis initium infelicissimi mortales, qui perpetuo inferni incendio cruciantur. Ad hanc considerationem si non horrescis, si vitam seriò non emendas, quovis saxo durior es.

CAPUT IV.

DE GULA. EJUS MALA, ET REMEDIA. QUÆ SINT INDICIA DEVICTÆ GULÆ.

1. Primum tibi certamen adversus gulæ vitium ineundum est, quæ pabulum cæteris subministrat. Morti corporis et animæ nos gula initiavit. Primi enim parentes nostri, pomi interdicti esu omnes homines, antequam gignerent, peremerunt (1). Nunc eadem animarum hostes utuntur; ut enervato omni vigore nos proterant, et conculcent. Hinc stupor, languor, et tædium: Hinc scurrilitas, loquacitas, dissolutio: hinc immunditia, rixæ, contentiones: hinc mentis hebetudo, destructio omnium virtutum: hinc rei familiaris profusio: hinc egestas: hinc longa morborum series, et ipsa denique mors, graviori ciborum sarcinâ accelerata. Pauci sunt infirmi, quos gula ad ægritudinem non adegerit: nam si noxiis humoribus, ex nimio cibo, et potu congestis, careat corpus, tentari quidem à morbo, sed non subigi posset. *Plures occidit gula, quàm gladius.*

2. O vilissimam ventris servitutem, ô inexplebilem cupiditatem! Modicum tibi corpus natura præbuit; vincis tamen vastissimorum et edacissimorum animalium aviditatem. Taurus paucorum jugerum pascuis impletur; una sylva plures nutrit elephantos: tibi angustus est Orbis; non sufficit

(1) Gen., iii.

ventri tuo, quicquid volat in aëre, quicquid natat in undis, quicquid latet in sylvis. Aspice potentum culinas, et concursantes inter tot ignes coquos: vide servorum, et ancillarum sudantem cohortem: vide stragem animalium, et natantia vino penuaria: observa, quanta sollicitudine argentum ordinant pueri; quantâ arte disponunt fercula, inferunt patinas, scindunt aves: quantâ celeritate discurrunt ad ministeria. Vix credes unam esse domum, cui tot Consulium, et Regnorum vina promuntur, cui mensæ tanto tumultu apparantur. Non præcipio ut subtrahas ventri alimenta. Contumax est; non potest vinci, quotidiano indiget cibo. Verùm latet hic dolus, et subtilissimus concupiscentiæ laqueus; quo sæpè anima irretitur, obtentu necessitatis, negotium obumbrans voluptatis. Vis scire, quàm parvo fames extinguatur? Te ipsum numera, metire corpus, stomachum consule. Scies, non esse necessarium, quod mensuram excedit. Naturæ pauca sufficiunt, luxuriæ nihil.

3. Fames non est ambitiosa; contenta desinere, quo desinat non quærit. Elapso momentaneo palati judicio, non suavius sapit pretiosum, quàm vile. Si esuris, edendum est: si sitis, bibendum. Sed utrùm panis plebeius sit, an siliginis: utrùm aqua ex proximo annee excepta, an multâ nive refrigerata, nihil pertinet ad naturam. Hoc unum illa jubet, sedari famem, sitim extingui. Pisces è supero, inferoque mari, à fluviis, et lacubus evocati, detractæ è cælo aves, creptæ è sylvis feræ, diversa vini genera, et omnia Apicii condimenta, infelicis luxuriæ tormenta sunt. Epicurus sobrium victum voluptatis

gratia commendat : nihil est enim tam lautum, quod nausea non reddat insipidum, nihil tam insuave, quod delicatum non faciat fames. Vis omnem cibi et potus superfluam curam abjicere? exitum specta. Cito morieris, et corpus istud, tanta epularum varietate nutritum, foedis vermibus pabulum erit. Considera, quali convivio te escam præparas : et sic carnem nutri, ne mentem opprimas. Cibo utere, qui parabilis sit, et ubique occurrens, nec patrimonio gravis, nec valetudini. Magna pars libertatis est, bene moratus venter, et patiens contumeliæ. Multa quam supervacua essent non intelleximus, nisi cum deesse cœperunt. Eget corpus alimonia, non cupediis, aut lautitiis.

4. Non est autem quod te laudes, si contempseris superflua. Tunc laudabilis eris, cum contempseris necessaria : cum tibi persuaseris, sordidum panem ad victum; modicum vinum et debile, vel aqua debilitatum, ad potum satis esse : cum didiceris, herbas non tantum pecori, sed homini quoque nasci. Tunc te admirabor, cum solam necessitatem, ac virium reparationem, Deique gloriam, in cibo sumendo spectabis : cum lautiores epulas, et magnatum convivia contempseris : cum invitus ad mensam accedes, sicque alimenta sumes, quemadmodum pharmacum ægroti : cum voluptatem gustas, quia tolli non potest, compescere et moderari studueris : cum tibi molestum fuerit, quidpiam delicatius, valetudine exigente, accipere : cum veram denique mentis et corporis puritate imbutus fueris. Non enim in corporis attenuatione probatio abstinentiæ sita est, sed in perfectione castitatis.

CAPUT V.

DE LUXURIA. QUAM TURPE SIT HOC VITIUM. QUAM FACILIS IN ID LAPsus, ET QUOMODO EVITANDUS. VOLUPTAS ANIMI SECTANDA, QUÆ SOLIDA EST.

1. Nullum vitium isto turpius : nullum, de quo magis erubescamus. Vel nudum ipsius nomen non carere ignominia edixit Apostolus, præcipiens, ut, quæ hujusmodi sunt, nec nominentur in nobis (1). Hinc ille pudor, quo solent ingenui ac probi homines affici, si semel admissum aliquod immunditiæ peccatum aliis innotuisse suspicentur. Hinc lubricos adolescentiæ errores quidam in secretissimo pœnitentiæ tribunali ministro Christi abscondunt, æterna potius tormenta, cum æterno dedecore, subire post mortem eligentes, quam imaginariam hujus vitii infamiam in hac vita. Huic autem limo infixus vix emergit. Conclamata est ejus salus, quem hæc lues infecit. Quid enim possunt ad hoc humanæ vires? Nemo potest esse continens, nisi Deus det (2).

2. Primum itaque hujus morbi remedium, fervens ad Deum oratio est, ut ipse te sanet et præservet, qui solus potest. Tum impuris cogitationibus resistere in ipso accessu oportet, eâ celeritate, quâ ignitum carbonem excutis à vestimento. Væ tibi, si te semel dimiseris ad aliquid quantumvis minimum in hoc genere deliberandum. Proxima dedi-

(1) Ephes., v, 3.

(2) Sap., viii, 21.